Rhif 1 "Y GWIR YN ERBYN Y BYD" GWANWYN 1990

L.G.C. N.L.W. ... 1990 ABERYSTWYTH

SEREN TAN GWMWL

FFANSIN CYMDEITHAS IOLO MORGANWG - CYMDEITHAS HANES ANNIBYNNOL

Y FANER ETO'N CHWIFIO!

"GOLyGyDdoL."

HENFFYCH,HAWDDAMOR A CHROESO I'R RHIFYN CYNTAF CACHBOETH YMA O 'SEREN TAN GWMWL'-Y FFANSIN SY'N GWNEUD I'R GORFFENNOL FRATHU 'NOL,EIN BWRIAD YW CEISIO CYSYLLTU HANES A'R BYD CYFOES,HYNNY YW, I DDANGOS SUT MAE'R GORFFENNOL YN DYLANWADU AR Y PRESENNOL.YN FFANSIN 'S.T.G.',MAE HANES YN CAEL EI CYFLEU FEL ARF PERYGLUS,FEL SYLWEDDOLODD GWRAIG NIKITA KRUSTCHEV,A OEDD YN CREDU Y DYLID CADW HANESWYR YN SAFF O DAN GLO.
Falle bod lot ohonoch chi'n 'bored' gyda hanes yn yr ysgol,ond na hidiwch,mae 'S.T.G' a chapten Cymru wedi dod i'ch hachub chi.Mae mwy hanes nag arholiadau a ffeithiau.Pwysigrwydd hanes yw fod pobl yn gallu dadansoddi,a'i ddefnyddio mewn bywyd bob dydd.O enwau strydoedd i ganu emynau mewn tafarn,o'r faner sy'n chwifio ar ben adeilad y Cyngor Sir(wel,y rhan fwya' ohonyn' nhw) i'r iaith ry'ch chi'n siarad,hanes yw pob dim. Byddwch yn ymwybodol o hynna!
Onibai eich bod chi'n ddall,ac hyd yn oed wedyn, fyddwch chi siwr o fod yn sylwi bod gogwydd go bendant i'r ffansin hwn.Dâ ni ddim yn ymddiheurio ond yn hytrach yn ymfalchio yn ein slant Gweriniaethol Cymreig.Ry'n ni'n onest am y peth. Dyw meddu ar farn arbennig ddim yn beth drwg, dim ond fod pobl yn ymwybodol o'r farn honno. Gobeithio creu ymateb,nid cynnig atebion yw bwriad 'S.T.G.'.

Fe wnaethon ni gynhyrchu'r ffansin yma gydag adnoddau pitw eu hunain,a thalu amdano fe gydag arian ein hunain sy'n lot rhy brin.Mae yna gamgymeriadau ynddo felly,mae hynny'n amlwg, ond da ni ddim yn athrawon nac yn haneswyr proffesiynol chwaith, Bois cyffredin gyda diddordeb mewn hanes ydyn ni.Mae pobl wedi creu ffansins pop a phêl-droed,ac ar noson oer yng ngaeaf 1990,fe benderfynom ni greu y ffansin hanesyddol gyntaf yn y byd, a hynny mewn Cymraeg,newspeak diwedd yr 20 fed ganrif. YN olaf,os y'ch chi'n anghytuno,neu'n cael eich hysbrydoli,cofiwch eiriau'r Proclaimers, "What's the point of having all the world's creation,if you won't create?"
Meddyliwch amdano fe.

Y Gwir yn Erbyn Y Byd,

Bois 'Seren Tan Gwmwl'.

AM RESYMAU DIOGELWCH PERSONNOL NI ELLIR CYHOEDDI LLUN Y BNR OWEN LLEW. YMDDIHEURWN AM UNRHYW SIOM A GREWYD I FERCHED CYMRU.

"POB LWC BBBOIS! Falch o weld criw o organic intellectuals yn aaail greu ac ailddddiffinio cenedl arwrol radical sydd ar erchwyn y ggwareiddiad Ewropeaidd ai bodolaeth ofewn hegemoni trachwantus y Sacsoniaid. Ry'ch chi nawr ar gychwyn taith eich gobaith. CCcofiwch roi lot o menshus i Ferthyr.
luv, Gwyn Cyfryngi Alf.

"Da iawn Comrads bach. Fe fydda i'n defnyddio S.T.G. pob un tro i geisio sychu'r cachu deryn sydd ar fy mhen.
O.N. Chance am job? Gorbi.

"S.T.G.?Always good for a laugh, Emyr.
Tosh

NI! Cyhoeddir Seren Tan Gwmwl gyda chymorth ariannol gan Gyngor Celfyddydau Cymru, S4C a Chynghorau Dyfed a Cheredigion.

'BORING ....BUT TRUE'....

Oeddech chi'n gwbod blant, fod Catrin Fawr o Rwsia yn ogystal a cymryd diddodeb a sylw yn ysgolion cylchynnol ~~Gfi~~ Gruffydd Jones Y Cymro addysgodd ½ poblogaeth Cymru i ddarllen yn y 18fed ganrif hefyd 'di marw o afiechyd rhywiol a ddalir oddi wrth geffylau.

Son am bethau dodgy be' am y gwyddonydd byd enwog 'na, Robert BOyle (boi y 'Boyless Law') yn yfed ei bisio ei hun dipyn o Rygbi lad ddweden i.

Harri VIII, am foi salw roeddet ti'n gneud yn eitha da yn doeddet boi.

CHWALU GATIAU GORTHRWM

– gan Owen Llywelyn

"AC A FENDITHIASANT REBECCA, AC A DDYWEDASANT WRTHI, 'BYDD DI FIL FYRDDIWN AC ETIFEDDED DY HAD BYRTH DY GASHEUON.'"

Ar Dachwedd y 4ydd, 1839, gorymdeithiodd miloedd o Gymry i Gasnewydd mewn ymgais i gipio grym a chreu Gweriniaeth yn Ne Ddwyrain Cymru-Gweriniaeth y Silwriaid. Bu eu hymgais yn fethiant am amryw o resymau, ac rydym yn dal i ddisgwyl heddiw i wireddu dyheadau Siartwyr De Cymru.

Yn ystod yr un flwyddyn roedd digwyddiadau rhyfedd yng nghefn gwlad Cymru he fyd yn denu sylw'r wasg yng Nghymru a Phrydain. Roedd criw o ffermwyr tenant a gweision fferm yn mynd ati liw nos i barddduo eu hwynebau, gwisgo dillad merched, ac ymosod ar dollbyrth yn siroedd Penfro, Ceredigion a Chaerfyrddin, ac yn galw eu hunain yn FERCHED BECA.

'BYDD CYMRU YN GENEDL'

Ysgrifennodd gohebydd y 'Times', Thomas Campbell Foster, i'r papur hwnnw yn Awst 1843, yn gellweirus efallai, ond hefyd gydag ychydig o wirionedd, ei fod yn rhagweld y byddai Merched Beca yn sefydlu senedd eu hunain yng nghefn gwlad Cymru, yn penodi ynadon a fedrai siarad Cymraeg, yn herio hawl y Saeson i orthrymu Cymru, yn datgan, 'Bydd Cymru yn genedl', ac yna'n cael eu halltudio i Awstralia!!

Doedd e' ddim yn gyfangwbl o ddifri, wrth gwrs, ond fe welwyd Merched Beca yn sefydlu 'Cynghorau Gwerin' yng nghefn gwlad Cymru i ddelio â materion fel rhenti, trethi, tollbyrth a Deddf y Tlodion. Roedd teimladau gwrth-Seisnig yn amlwg yng nghyfarfodydd y cynghorau hyn, ac ymhlith y cynigion a basiwyd oedd un yn datgan ei bod yn warthus bod Saeson yn cael eu cyflogi fel asiantiaid tir yng Nghymru. Ysgrifennwyd llythyr yn rhybuddio un, Thomas Bullin, yn Rhagfyr 1842, "Mae'n warth o beth ein bod ni Y Cymry yn gorfod dioddef meibion Henegust yn dominyddu drostom ni. Ydych chi'n cofio'r cyllyll hir a ddyfeisiodd Henegust i ladd ein cyn-deidiau?"

Daeth Terfysgoedd Beca i ben unwaith i'r nod gael ei gyflawni H.Y. unwaith i'r llywodraeth sefydlu Comisiwn i Ymchwilio i mewn i'r system dyrpeg. Yn yr achos hwn, llwyddodd trais, efallai oherwydd bod y faciwm gwleidyddol yr oedd trigolion cefn gwlad Cymru yn teimlo eu bod ynddo wedi eu gorfodi i ddilyn trywydd trais, a bod gymaint o rwystredigaeth fel bod poblogaeth gyfan y fodlon cefnogi, neu o leiaf beidio a bradychu y rhai oedd yn gweithredu.

"SEREN TAN GWMWL" – Y CEFNDIR.

O.K. – MAE'N AMSER BOD YN ONEST! CHI'N IAWN – NID NI 'NA'TH FEDDWL AM Y TEITL – "S.T.G."

MAE'R SYNIAD YN EIDDO I WR O'R ENW JOHN JONES, NEU 'JAC GLAN Y GORS' FEL YR OEDD YN ADNABYDDUS AR LAFAR GWLAD.

GŴR O SIR FFLINT OEDD E'N WREIDDIOL, OND ENILLAI EI FYWOLIAETH FEL TAFARNWR YN LLUNDAIN.

YN YSTOD YR 1790au DAETH YN ADNABYDDUS FEL UN O GYMRY MWYA' RADICAL EI OES.

YMLADDODD YN DAER DROS RYDDID I'R UNIGOLYN, A CHYHOEDDODD EI SYNIADAU MEWN CYFNODOLYN O'R ENW (IE, DYNA CHI...) "SEREN TAN GWMWL."

EDRYCH 'MLAEN TUA'R GORFFENNOL GYDA'R DR. GERAINT JENKINS....

- ECSGLIWSIF ARALL I S.T.G. GAN EIN GOHEBYDD ALLANNOL ARBENNIG DRAW, DRAW YN FFRAINC BELL. DARLLENWCH YMLAEN.... /EIN GOHEBYDD .....

FE DDALION NI LAN DA'R DR. GERAINT JENKINS MEWN CAFE MYGLYD YN FFRAINC. ROEDD EI WEFUS YN LLAITH A'R CAPPUCHINO DDIWETHA AI DRWYN YNG NGHANOL LLYFR O DDETHOLIAD O WAITH SIMON WEIL. DR. GERAINT JENKINS.....UWCHDDARLITHYDD YDD YN ADRAN HANES CYMRU C.P.C. ABERYSTWYTH, AWDYR SGRIPTIAU TELEDU ('TOCYN DIWRNOD'), YSGRIFENNWR TORFITHIOG A CHYN BEL-DROEDIWR DAWNUS. ROEDD BOIS S.T.G. YNO, YN BAROD IW HOLI AM HANES, BYWYD A RHYW....WEL FALLE DDIM RHYW.

S.T.G. PAM Y DIDDORDEB MEWN HANES?

G.J. "Dyma'r pwnc ro'ni yn ei fwynhau ore yn yr ysgol. dechraes i ddarllen fwy yn annibynnol am hanes Cymru achos fod cyn lleied wedi ei ddarparu yn yr ysgol. Ond yn fwy na dim hanes Cymru yw'r unig bwnc academaidd sydd werth ei Hastudio.

S.T.G. YDY HANES YN BWNC DIBWYS?

G.J. "Wrth gwrs nad yw e! Er rwy'n cof cofio heglu hi adre o'r coleg y n Abertawe a chael lifft gan lorry driver, pa pan glywodd e taw hanes oedd fy mhwnc i ei ymateb e oedd' 'what's the bloody us use of that?'. Dwedes i wrtho fe, 'you can't look foreward without looking back

S.T.G. BETH YW'R TROBWYNT MWYAF YN HANES CYMRU?

G.J. "Heb os, y Chwyldro Diwydiannol. Fe wnaeth e newid fframwaith Cymru, oherwydd hynny, gwingo yn erbyn symbylau ry'm ni heddiw. Mwy na thebyg mai newid chwyldroadol nesa fydd ycynnydd aruthrol mewn technoleg- rhywbeth fydd yn ddiarth iawn i 'pen pusher fel fi.

S.T.G. FA WESI ALLWN NI DDYSGU ODDI WRTH HANES A'R GORFFENNOL?

G.J. "Yr hyn a gawn ni mewn gwirionedd yw arwdiaiad nid gwersi. Trwy edrych ar y gorffennol mae rhywun yn fwy abal i wyneb bu a datrys problemau'r presennol.

MAE UNRHYWUN SYDD 'DI BOD YN DARLLEN YR WESTERN MAIL YN DDIWEDDAR
MAE LOT O SON WEDI BOD YN Y WASG YN DDIWEDDAR YN ENWEDIG YN Y WESTERN MAIL AM OGWYDD WRTH GYMREIG HONEDIG YR HANESYDD O GOLEG CAERDYDD Y BONWR DAI SMITH. BETH YW' EICH BARN CHI AM HYN I GYD?
MAE'N RHAID I FI FOD YN OFALUS FAN HYN, ACHOS FUES I'N GWNEUD YMCHWIL GYDA DAI YN YN ABERTAWE YN '68.MAE GYDAG E' RHYW FATH O BARANOIA AM Y GYMRAEG.RHYW GYMLETHDOD SY'N FAICH AR EI 'SGWYDDAU.Y BROBLEM FAWR YW FI FOD WEDI CANOLBWYNTIO YN BENNAF AR Y CYFNOD AR OL 1880, AC HEB DALU GORMOD O SYLW I'R HYN A DDIGWYDDODD CYN HYNNY.'DYW E' DDIM YN GWERTHFAWROGI Y RHEINY SY'N DARLLEN AC YN YSGRIFENNU YN GYMRAEG.

S.T.G.
PWY YN EICH BARN CHI SYDD WEDI GWNEUD Y NIWED MWYA' I GYMRU AC I'W HANES HI?
G.J.
POB TORI DAN HAUL! RWY HEFYD YN DAL I DEIMLO DICTER YN ERBYN GEORGE THOMAS. PAN ROEDD E'N YSGRIFENNYDD CYMRU,'DOEDD E'N DDIM BYD MWY NA CHACHWR.'RWY'N GWYBOD FI FOD E' WEDI CONCRO'R 'BIG C' ERBYN HYN,OND YN EI YRFA WLEIDYDDOL CACHGI OEDD E',A ACHOSODD LOT O LOES I'R GYMRAEG.

"OND YN EI YRFA WLEIDYDDOL CACHGI OEDD E'"

S.T.G.
BETH OEDD CYFRANIAD YR YMNEILLTUWYR I HANES CYMRU?
G.J.
MAE NA DUEDD I GREDU MAI GWLAD Y DIWYGIADAU CREFYDDOL OEDD CYMRU YN Y GANRIF DDIWETHAF GYDAG ADDOLI,DIRWEST A'R YSGOL SUL YN CAEL BLAENORIAETH.ER FOD YR YMNEILLTUWYR YN EITHA' DYLANWADOL,ROEDD O LEIA' HANNER POBLOGAETH CYMRU BYTH YN TYWYLLU DRWS Y CAPEL.OND MAE POB CYMDEITHAS YN CREU MYTH,MAE HYNNY'N ANOEFOD.

"ROEDD O LEIA ½ POBLOGAETH CYMRU BYTH YN TYWYLLU DRWS CAPEL"

S.T.G.
YN DDIWEDDAR RY'CH CHI 'DI GWNEUD TIPYN O WAITH TELEDU,TRWY YSGRIFENNU SGRIPTIAU I RAGLENNI HANESYDDOL.AI 'SELL OUT' YW HYN, NEU FFENGYKU?
G.J.
'SELL OUT'.MYN YFFARN I! NA,'DYW TELEDU DDIM YN CHWARAE RHAN DIGON BWYSIG YNG NGHOF Y GENEDL.MAE EISIAU DEFFRO'R CYNHYRCHWYR A'R PENAETHIAID I SYL WI AR BOTENSIAL HANES. RWY'N 'FED UP' AR WELD Y BLYDI OPERAU SEBON DI-DDIWEDD YMA.MAE GORMOD O RAGLENNI 'TRIVIAL' AR Y TELEDU,AC MAE EISIAU DATBLYGU RHAGLENNI CYMRAEG O SAFON UCHEL.

S.T.G.
A FYDD 'NA LE I FEIBION GLYNDWR YN HANES CYMRU?

G.J.

BYDD YN SICR.NHW YW MERCHED BECA A THARW SCOTCH EU DYDD.FE YSGRIFENNAIS I SGRIPT I RAGLEN DELEDU AR BECA GAN GEISIO DANGOS I BOBL CYMRU EIN BOD NI WEDI BOD Y FFORDD HYN O'R BLAEN.MAE'N RHAID DEFNYDDIO HANES I DDEFFRO YMWYBYDDIAETH Y GENEDL.

S.T.G.

A YDYW'R 80AU WEDI BOD O UNRHYW WERTH HANESYDDOL?

G.J.

ROEDD YR 80au YN BWYSIG FEL DEGAWD A WELODD RHYW OES AUR YN DIRWYN I BEN.FE GANWYD CNUL Y DIWYDIANT GLO YNG NGHYMRU WRTH SYMUD MEWN I'R OES DECHNEGOL 'SUNRISE' NEWYDD.O SAFBWYNT HANES CYMRU MAE RHYW OES AUR YSGRIFENNU HANES DRWY GYFRWNG Y GYMRAEG AR FIN DOD I BEN RWY'N CREDU.DOES DIM ARIAN NAC AMSER I GAEL I WNEUD YMCHWIL Y DYDDIE YMA,AC MAE'R LLYWODRAETH YN CREDU MAI RHYW 'INSTANT BLANCMANGE' YW CREU GWAITH HANESYDDOL SAFONOL.

S.T.G.

BETH SY'N MYND I DDIGWYDD I GYMRU'N Y 90au, FELLY?

G.J.

DEWCH 'NAWR BOIS,HANESYDD YDW I NID PROFFWYD.

GALLWCH CHI DDIM DISGWYL I MI ATEB CWESTIWN FEL'NA.

S.T.G.

FA MOR OBEITHIOL I CHI AM GYMRU'R DYFODOL, FELLY?

HOFFAI STAFF 'SEREN TAN GWMWL' DDATGAN YN GLIR MAI NID DR GERAINT JENKINS YW'R CYFAILL HWN ↗

G.J.

WEL MAE'N TYNGED NI FEL CYMRY CYMRAEG YN EIN DWYLO NI'N HUNAIN.DWI DDIM YN CREDU MEWN RHAGLUNIAETH.OS YDYM NI AM ACHUB YR IAITH A SICRHAU DYFODOL I'N DIWYLLIANT, MAE'N RHAID I NI WEITHIO YN GALED TUAG AT WNEUD HYNNY.OND MAE'N RHAID I FI DDWEUD MOD I'N EITHA'GOBEITHIOL AM Y DYFODOL. MAE GEN I FFYDD Y BYDD CYMRU'N MAGU MWY O 'GOOD BUGGERS' NA 'BAD BUGGERS',POBL A FYDD YN FODLON BRWYDRO ER MWYN SICRHAU DYFODOL GWERTH CHWEIL I'R GENEDL,I'R IAITH A'R DIWYLLIANT.

S.T.G.

DR GERAINT JENKINS,DIOLCH YN FAWR I CHI.

G.J.

PLESER BOIS!

Hundreds of people have gathered to see a

DYW HANES DDIM YN BODOLI MEWN GWACLE. HANES YW'R BYWYD RY'CH CHI'N BYW NAWR. PAN BO RHYWUN YN SÔN FELLY AM DDDIWYLLIANT' NEU 'DIFFYG DIWYLLIANT Y BOBL IFANC HEDDIW', FALLE BOD NHW'N SIARAD NONSENS, FEL DDYWEDODD Y 'PROCLAIMERS', "DYW DIWYLLIANT ALBAN AIDD HEB FARW, MAE JYST YN WAHANOL I'R HYN YR OEDD 50 MLYNEDD YN OL".

'Gwisg Draddodiadol Gymreig', 'cau gwe-erin', ac yn y blaen, yr hyn ydyw yn aml yw rhan criw o bobl, au diddordeb i ganfod (neu i greu yn aml, fel yn achos Arglwyddes Llanofer) diwylliant, hynny yw hunan fynegiant y werin bobl. Diwylliant i mi yw hunan-fynegiant pobl, boed hynny'n ganu pop, caneuon tafarn, neu y cyfryngau torfol fel S.T.G hyd yn oed. Mae diwylliant yn esblygu (megis fel petae) Nonsens felly yw dweud fod y Diwylliant Gymraeg yn marw. Gellir dweud efallai fod y 'diwylliant eisteddfodaidd, a ail greuwyd yn y ganrif ddiwetha'n marw ond dyw hynny ynddo'i hyn ddim yn golygu fod diwylliant Gymreig yn ei gyfanrwydd yn marw, mae jyst yn esblygu a gobeithio datblygu.

Na'r cwbl dwi'n ceisio'i ddweud yw, y tro nesa fyddwch chi'n canu neu yn chantio ar y maes Cenedlaithol neu Ninian Park, jyst meddyliwch, mewn 50 mlynedd, efallai fydd plant bach yn gorfod ei adrodd ar ryw lwyfan eisteddfod. Wedi'r cyfan, gall dim byd bod yn waeth na'r hen 'ffaldi raldi raldi, ffaldi raldi ro'.

O.N.

SEREN TAN GWMWL d/o Y MANS, STRYD NEWYDD, LLANBEDR P.S. DYFED. 0570 422587

GOLYGYDDION: IOAN WYN EVANS, SIÔN T. JOBBINS, OWEN LLYWELYN.

ere he was born. Aberafan, to be buried.

TRETH Y PEN

HEDDIW

long golden wig, and riding horse. Her 'daughters' are c[illegible] and carrying banners. The lar[illegible]

JUSTICE AND LO[illegible]
JUSTICE ARE [illegible]

Other banners call for decent foo[illegible]ed by R[illegible] begin to [illegible]oug' their wa[illegible]k[illegible] they fo[illegible]y But [illegible]a' ings [illegible] the in[illegible] The a[illegible] of th[illegible]ouse. [illegible] esca[illegible] day [illegible]s Cam[illegible] paper T[illegible] travell[illegible] diff, ar[illegible] en. His about th[illegible] Foster go o[illegible] 'It [illegible] farmers to p[illegible] many people were p[illegible] told them I was sympathe[illegible] the end they let me attend one [illegible]

[illegible]ometim[illegible] three or four [illegible]ay du[illegible] journey. [illegible] roa[illegible] to [illegible] ho[illegible] [illegible] I [illegible] ave [illegible] live [illegible]s are [illegible] prison. [illegible] to eat is [illegible]. I'm not [illegible]my" ran- [illegible]'s little love farmers here. [illegible]y speak only [illegible]e church. The [illegible]sh-speakers, and [illegible]s. Although the [illegible]f [illegible] he

AR DDECHRE 1990 CYHOEDDODD Y WESTERN MAIL
FOD VICEROY CYMRU, MR PETER WALKER (R.I.P.) AM ROI
TERMAU MWY FFAFRIOL I'R CYMRY YNG NGHYSWLLT TRETH
Y PEN. DAETH HANES YN FYW! ROEDD Y GORFFENNOL YN
BRATHU NÔL.

Os nag inni'n fawr yn ei'n dilygon, yn dilygon o lawd llaw i unrhyw gyfraith anghyfiawn neu ddiffyg cyfraith gyfiawn. Roedd gyfraith yn ei'n [illegible] ddim [illegible] derbyn [illegible] cyn-dwyed [illegible] ag i [illegible] y laffing-say o Gaerwrangon fynydd. Y dreth anghyfiawn hon y gyddai'r Cymry yn ymwybodol. Roedd hyd yn oed dyn o'i [illegible] yn fath o radicaliaeth [illegible] Roedd adlais o hanes urddasol [illegible] Gymreig. Nghasnewydd aberth y Siartwyr y 1839 yng [illegible] y Gorllewin, ffyrnigrwydd Merched Beca'n y 1840au Penrhyn [illegible] gwyllt. Streic Chwarelwyr y [illegible] anferth ar ddechrau'r ganrif hon, y gorymdeithiau yn erbyn y Means Test yng Nghymru erioed, y [illegible] y 1930au hyd yn oed a welodd [illegible] yng Nghymru y De ac y [illegible] dros gyngrych [illegible] eredbettalwyr degawd coridoran sefydlu St Siec [illegible] lawr rhieni'n [illegible] a chwedig y adleisio erioed gorfod Ebrill 1af 1990 y Swyddfa Gymreig amdanno. talu Treth na ettolwch chi, neich Ar Ebrill 1 1990 posl Cymru fydd posl

> "Mae Treth y Pen yn deg yn unig yn yr ystyr bod y Pla Du yn deg: nid yw'n gwahaniaethu dim, gan fwrw'r hen a'r ifanc, y cyfoethog a'r tlawd, y cyflogedig a'r diwaith fel ei gilydd."
> (Tory Reform Group)

y gorfod talu treth sydd wedi gwahaniaethu rhwng cyfoeth a thlodi (© Mark Lugg 'Traddodiad Ofnus'). Ar Ebrill 1af 1990 fe fydd pobl y diodde tra bo'r crachach yn chwerthin yr holl ffordd i'r banc. Ond ar Ebrill

⑥

Cyflog		Treth y Pen
Barnwr £80,000	→	£160
Labrwr £6,000	→	£160

[illegible] 1990 fe fydd miloedd yn gwrthod talu Treth y Pen. Daw hanes yn fyw! Fe fydd y gorffennol yn sathru rôl.

Fe fydd rhai pleidiau'n dweud 'Pay Up and Shut Up' fe fydd eraill yn troedio'n gyfrwys yng nghamau'u cydbleidiau radical ac yn dangos solidariaeth â'r rhai sydd jyst methu fforddio talu. Beth fyddwch chi'n ei wneud?

Darllenwch y ffeithiau - cewch chi ddim 'record' am wrthod talu, os yw'r bailiffs yn dod draw i nôl eich heiddo gwerthwch y cwbl lot i'ch ffrindiau am ychydig geiniogau. Beth bynnag wnewch chi - peidiwch dangos parch i'r Treth. Sydd ddim yn parchu pobl. Ond, Watt gets, petai Cymru'n annibynnol . . . . . .

CYWILYDD

"MAE BYW YNG NGHYMRU 'RUN PETH A GWYLIO'R GWAIR YN TYFU Y PAENT YN SYCHU."

Canai'r bardd a'r cerddor David R. Edwards o'r grŵp Datblygu. I ddweud y gwir mae Cymry'n gallu torri calon dyn.

"We could have been someone - well so could anyone" ys dywed, sort of, y Pogues.

Lle aethon ni'n rong fel cenedl eh? Beth am edrych tua'r Dwyrain at wledydd y Baltig fel y Ffindir ac Estonia. Doedd dim llenyddiaeth ysgrifenedig Ffinnidd tan ganol y ganrif ddiwetha. Cyhoeddwyd 1,300 o lyfrau Cymraeg yn y 17G a dim un llyfr Ffineg. Ond rhwng 1850 a 1880 pan oedd y Cymry'n ceisio'n gorau glas i droi'n Saeson a chrefu "Cymru lân, Cymru lonydd" roedd y Ffiniaid a'r dosbarth llywodraethu Swedo-Ffinnidd yn ail-greu cenedl. O'r hunan ymwybyddiaeth ac hyder yma esgorodd ar genedlaetholdeb fel y cyfansoddwr Sibelius. A tra mae Caerdydd yn torri ei bol i fod fel Bryste, Reading mae Helsinki (prif-ddinas y Ffindir) yn cynnal cynhadledd ar Hawliau Dynol i'r Byd yr 'Helsinki Agreement' fel yn 1974.

PETER - ond yr-ei'n-fedw neit - WALKER Sed Viceroy Cymru - ond methu dal y Pwyste!

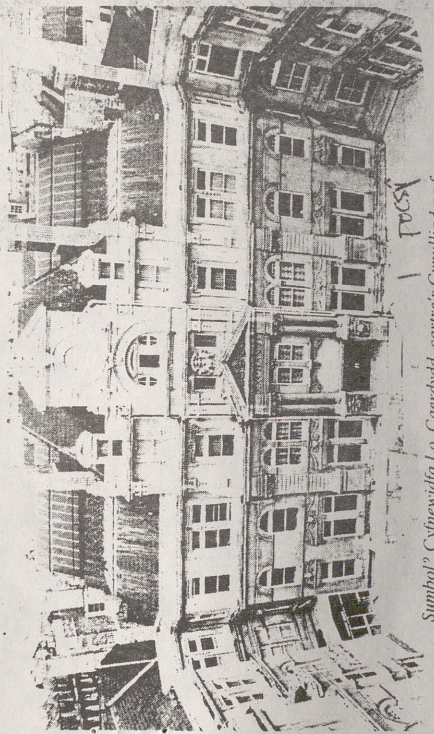

Sumbol? Cyfnewidfa Lo, Caerdydd, cartre'r Cynulliad na fu ....

BLAS-CAS '39

YN 1839 ROEDD DE CYMRU YN WLAD OEDD YN LLAWN YSBRYDION. ROEDD Y BOBL YN CYNHYRFU AC ANESMWYTHDID YN MUD LOSGI. 'SDIM RHYFEDD I MELBORNE Y PRIF WEINIDOG YNGAN DAN EI WYNT DRANNOETH YR ORYMDAITH AR GASNEWYDD,

"It is the worst and most formidable district in the kingdom. The affair we had there in 1831 was the most like a fight of anything that took place."

Roedd atgof Gwrthdystiad Merthyr yn 1831 yng nghof y gymdeithas undosbarth (gwaith wrth gwrs) a fodolau yng nghymoedd tywyll y meusydd glo ac haearn y De. Ond roedd eu syniadau gwleidyddol wedi cael eu caledi eu radicaleiddo ac yn fwy pwrpasol. Tra mai 'Diwygio' oedd y gri yn 1831 erbyn 1839 'Y Siarter' oedd hi. Cyfunwyd sawl ffactor i danio'r miloedd gorthrymedig. Chwaraeau chwerwedd ran bwysig. Chwerwedd wrth iddynt weld eu bod heb elwa dim ar fesur diwygio 1832, chwerwedd oherwydd y dirwasgiad creulon, chwerweddoherwydd gormes Deddf Newydd y Tlodion a'r teimlad o rwystredigaeth a ddatblygodd o'r anallu i ffurfio undebaeth lafur effeithiol.

CHWERWEDD

Sefydlwyd Mudiad y Siarter yn 1838 yn Llundain gan sefydlu chewch prif bwynt i droi Prydain yn wladwriaeth wleidyddol ddemocrataidd. Ni ddylid anghofio poblogrwydd y Siarter a radicaliaeth yng nganolfannau'r diwydiant gwlan ar lannau'r Hafren ym mwynder Maldwyn a thref Caerfyrddin ond yng ngymoedd dwyrain Morgannwg a Gwent oedd y bygythiad mwya i'r awdurdodau. Mewn townships fel Merthyr a'r Coed Duon asiwyd y dicter cynyddol, radicaliaeth a Siartiaeth â grym dirgel cymdeithas glos a'i thraddodiad o solidariaeth milwriaethus. Ac yng NGwent, yn fwy na Morgannwg amlygwyd hyn yn y Teirw Scotch gyda'i cyfraith a safonnau cras yn cadw llygad ar unrhyw fradwyr neu scabs.

"WALES WOULD MAKE AN EXCELLENT REPUBLIC"

Arwiniwyd Siartwyr y De-ddwyrain gan ymhlith eraill, John Frost, Henry Vincent a Zephania Williams. Sais a chyn faer Casnewydd oedd Frost ond roedd ei egwyddorion gwleidyddol yn ei wneud yn fwy o ffefryn gyda'r gweithwyr na gyda'r awdurdodau. Ond yn 1839 roedd dyheuadau'r gweithwyr yn symud yn ffyrnicach na'i ddymuniadau mwy cyfansoddiadol ef. Roedd y gweithwyr, trwy annogaeth geiriau fel

"Wales would make an excellent republic...Death to the aristocracy"

yn ymarfogu yn cuddio eu harfau crai mewn ogofau ac yn ymarfer ar y mynyddoedd. Cymru oedd i fod, "the cickpit of the kingdom." Yn gynyddol roedd Siartiaeth yn ymbellhau oddi wrth ei delfrydau heddychlon a dosbarth canol a teimlau Frost ei fod yn colli ei afael. Roedd y Gwrthryfel i gychwyn ar Dachwedd 5ed 1839 ac er gwaetha ei amheuon rhedai Frost dros cymru a lloegr yn ceisio cadarnhau'r trefniadau at Ddiwrnod yr Ysgyb Fawr fel y buasau'r comiwnyddion Almaenaidd yn galw'r fath beth. Gwyddau o'r gore y gallau'r holl beth fod yn drychuneb fawr ond roedd y 25,000 o aelodau oedd gan y Siartwyr yn ysu i gloi y perchnogion yn y pyllau dyfna neu eu saethu ac yna meiddianu'r banciau a'r barics milwrolcyfagos.

• CASNEWYDD '39 - ROEDD GWERSYLL ARBENNIG S.7.G. YNG WESTGATE

CHWANEG....

Dipyn o gawlach fu'r ymosodiad ar Gasnewydd. Er gwaetha protestiadau Frost penderfynnwyd ymosod ar y 5ed o Dachwedd ac yna ar y funud ola mewn ofn y byddai hynnyn rhy hwyr newidwyd hi i'r 4ydd. Roedd hi'n ei harllwys hi lawr ar y noson dyngedfennol honno. Gwnaeth hyn unrhyw gyfathrebu effeithiol rhwng y gwahannol garfannau'n anodd os nad yn amhosibl ar ymosodiadau'n anhrefnus yn enwedig yn erbyn milwyr parod. Lladdwyd pedair ar hugain y noson honno.

LLADDWYD PEDWAR AR HUGAIN

Anwybyddir yn aml y ddeimensiwn Gymreig i'r Siartwyr gan Sosialwyr Brydeinllyd. ER na ellir honni fod Gerthdystiad y Siartwyr yn un genedlaetholgar, roedd yn ei hanfod yn gymreig. Ni ellid fod wedi cadw cyfrinach rhwng 25,000 o bobl sef un pumed o holl wyr a gwragedd yr ardal pe na bai ymhell dros eu hanner yn siarad Cymraeg, iaith nad oedd yn ddigon da i'r rhan fwyt o'r crachach.

Roedd y 'backlash' gwleidyddol a ddaeth yn sgil methiant y siartwyr ac hefyd helynt Merched Beca wedi esgor ar nifer o Cymry fagu mantell geidwladol a mabwysiadu parchusrwydd cymdeithasol. Yn wir mae un o'r ychydig weithiau llenyddol cyfoes i'r digwyddiad yn lladd ar y Siartwyr am bardduo enw da'r Cymry ac herio'r drefn (swnio'n gyfarwydd?). Roedd y farn yma iw gryfhau a'i waethygu wrth gwrs gyda cyhoeddu'r Llyfrau Gleision yn 1847. Ymchwiliad a oedd yn rannol yn ymateb i'r blynyddoedd cythryblus o'r 1830au ymlaen, ac wrth gwrs ymdrech y Siartwyr.

Mae'r Siartwyr yn bwysig i'n hanes gan eu bod yn fynegiad gwleidyddol gref a phellgyrhaedd gan bobl addysgiedig a diaddysg am gymdeithas a allai fod yn wahanol ac yn well. Mae'nt yn bobl a mudiad sydd wedi eu hanwybyddu yn fwriadol neu'n anfwriadol gan y Cymry a'n sustem addysg. Anwybyddir felly aberth y 24 a laddwyd "in a struggle for freedom" ac i gwympo "in a noble cause" (George Shell, 19 oed o Bonty-pwl a fu farw'n Ngasnewydd), a cymerir ochr y mediocriti a'i lladdodd ac a laddodd arnynt.

RHOWCH BLESER I RYWUN ANNWYL oooo

Mae dynion yn gwneud eu hanes eu hunain, heb wybod hynny - K Marx

Mae hanes yn cyflawni angen cymdeithasol, a dyna ywn ei brif ddefnydd -Renier

History is little more than the crimes, follies, and misfortunes of mankind - Gibbon h.y. Does dim byd mwy na sgandal yn perthyn i hanes !

It is the mark of a CIVILISED man that he seeks to understand his traditions, and to criticise them, not to swallow them whole -M.I.Finley -Eitha' gwir, boi.

The historians are the guardians of tradition, the priests of the cult of nationality, the prophets of social reform, the exponents and upholders of national virtue and glory- Roedd yr hen Ba_ky yn amlwg yn meddwl bod haneswyr yn fois eitha' pwysig.

Mae Arthur Schlesinger Jr yn swnio fel tipyn o, "fun guy to be with'-History is a tragedy in which we are all involved.'

Historians are dangerous people" medde Nikita Krushchev, gwraig Mr Krushchev arlywydd yr Undeb Sofietaidd, "they are capable of upsetting everything".

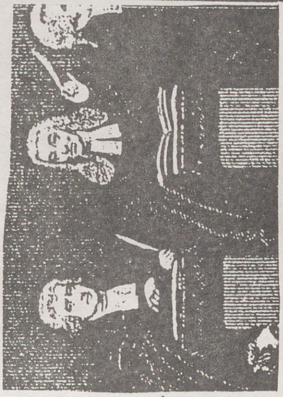

Cwpwl hapus arall y darllen S.T.G.

A beth am y laffin' boi Howel Harris yr arch Fethodist a Mr Diacon sych ei hun Yn rhedeg ar ôl ei noddwr Madam Sidney Griffith; "melys yw'r cnawd, canys myfi ai brofais" Ond 'na ni Howel bach 'y wraig ddim yn fy neall i' syndrom oedd hi mae'n siwr, Ie wir, "rhyw, cariad yw".

Dwylo lan yr holl fechgyn ifainc ffres gafodd blas gan Iago I fel anrheg am ffafr, ie 'Merrie England' iawn oedd hi. Ond 'na ni ma' dy gyfrinach diinsaff efo ni Iago -deud dim, nabod neb.

Hapus ...gyda S.T.G.

DANFONWCH LUNIAU O'CH GWRAGEDD/CARIADON AT S.T.G. PWY A WYR EFALLAI NA WELWCH MOHONYNT '70...

Webley: 'onside'

"TOP TIPS" – y golofn adolygiadau orau yng Nghymru!

I BOB BARN...

"GORAU ARF, ARF DYSG". ARWYDDPAIS C.P.C. ABERYSTWYTH A'R MATH O BETH MAE'CH PRIFATHRO'N EI DDWEUD MEWN LLAIS HEN DESTAMENTAIDD O'R LLWYFAN ARUCHEL YN Y GWASANAETH BOREUOL. OND NA WAWDIWCH YR HEN BROFFWYD DRUAN, CANYS EFE A WYR ORAU AC AM UNWAITH, MAE BOIS 'SEREN TAN GWMWL' YN CYTUNO AG EF GAN MAI TRWY DDARLLEN YN EANG Y GALLWCH LEDAENU GORWELION EICH MEDDWL A CWFFIO NOL. COFIWCH FELLY 'CADWCH EICH TRAED AR Y DDAEAR OND ESTYNNWCH AM Y SER'. DYMA 'TOP TIPS' DARLLEN BWRDD GOLYGYDDOL S.T.G. A DAVE WEBLEY.....

Atgofion gwerthfawr un o gymeriadau hoffus Cymru

S.T.G. – Y gorau yn gyson i Gymru!

* * *

WHEN WAS WALES'-GWYN A. WILLIAMS. Gyda dyfyniadau bachog fel,"The new labour people were still children,even if basta rd children,of imperial Wales," mae GwynAlf yn llwyddo i greu llyfr sy'n gwneud i orffennol ein cenedl lamu i mewn i'n bywyd beunyddiol.Mae'rdadansoddiad cenedlaetholgar,Marcsaidd ac 'anwales' yma yn rhoi hanes Cymru mewn cyd-destun ehangach.Dyfyniadau gret,'good read' ond i chi gadw gogwyddbendant yr awdur mewn golwg,ac mewn cyd-destun.
DAVE:"Yeh great.lads!"

NINETYEIGHTYFOUR?- GEORGE ORWELL Mae'n lyfr sy'n codi ofn ond mae'r posibilrwydd y gallai ac y mae'n digwydd yn eich dychryn. Uffern go iawnnpobl yn methu gweithredu ac meddwl drostynt eu hunain neu'n waeth byth, yn gerthod. Mae'n dangos mor bwysig at wareiddiad ac mudiadau radical fel y nododd James Connolly yw'r ffaith a'r ymwybyddiaeth fod pethau wedi bod yn y gorffennol ac y gallant fod yn y dyfodol yn wahanol i'r hyn ydynt yn awr. Mi ffethais i a gorffen ei ddarllen, gallwch chi? Ac fel gwarferiad bach, beth am ichi gymharu'r sloganau'n 'I984' a'r rhai yn I792 a'r Chwyldro Ffrengig.
DAVE: "and Bob's your uncle".

BARN LLYWYDD UNDEB RYGBI CYMRU: MR. CLIVE ROWLANDS
"On behalf of the committee... licen i anownso bo' ni wedi diseido, yn dilyn 'a long and frank descussion', bod y llyfre ma'n 'very good!'"

IRELAND:WHY BRITAIN MUST GET OUT - PAUL FOOT (Chatto:Counter Blast No.2)
Er yn lyfr propag anda dros fudiad,"Troops,Out",mae'n lyfr hanfodol i ddarllen er mwyn deall pan fod pobl yn fodlon lladd mewn brwydr cesol yng Ngogledd Iwerddon. O bolisi Cromwell i ladd pob Pabydd a arhosai ar ei dir ar arfordir y dwyrain,a t yr I920au pan offodw yd pob t eulu Catholig yn nhref Lisburne i ada el eu cartrefi, a'r gwahaniaethau parhaol ar ffurf apartheid sy'n dal ifodoli yn y da laith,ma e'r llyfryh hwn yn ymrafael a 'r cyfan.Llyfr sy'n helpu i glirio ychydig o niwl i ddeall pan mae hanes yn da l yn llâ dd mewn un rhan o'r byd.
DAVE:"I still think I was onside!"

"TOP TIPS" – Y golofn sy'n uno Lladin a ddoe!

"Knock-out" – barn y paffiwr, Mohammed Ali.

WHAT IS HISTORY -E.H. CARR. Y cyn-ddarlithydd Aber yn cyflwyno llyfr sylfaen i'r sawl sydd am ddechrau cyfnod a 'r syniad o hanesyddiaeth E.Y.Sut mae hanes yn cael ei ysgrifennu.Gan gyfuno gysgod,haneswyr Rhufeinig a gwybodysion Almaenig,mae'r diweddar E.H. yn profi bod pob hanes yn hanes cyfoes.Eich Beibl os ydych am ennill Ysgoloria eth Evan Morgan ,a'r cam cyntaf ar y ffordd i ddefnyddio'ch ymennydd,a sefyll ar eich traed mewn cyd-destun hanesyddol.
DAVE:"Ah.great,top corner lads!"

MY PEOPLE ? CARADOC EVANS Caradoc Evans oedd y Salman Rushdie Cymreig. Pan sgrifennwyd y llyfr y ma am gymdeithas ddwywynebog y werin wledig Ymneilltuol Gymreig yn I913 cafwyd ymateb anhygoel a bygythiol a dweud y lleia gan ngholofnau'r waeg Gymreig.Bu rhaid i Evans ddianc am ei fywyd. Llyfr am bentre yn y Gorllewin dan hegemoni gorthrymus ei diaconiaid hen destementaidd. Mae'n son am eich nain a'ch taid CHI a'i cymdeithas hwy. Mae'R iaith yn Gymraeg Hen Destementaidd ond mewn Saesneg, mae'r hanes yn eich brawychu (er efallau fod elfen o bropaganda) ac mae'n lyfr sy'n gwneud ichi feddwl dwywaith am'Gymru lan, Cymru lonnydd' a'r hiraeth am dani.

Iolo Morganwg - Y DYN, Y MYTH, A'R GWIR !

IOLO MORGANWG

IOLO MORGANWG A SEX, DRUGS 'N' ROCK'N'ROLL: BETH YW'R CYSYLLTIAD MEDDE CHI? SEX — WEL RO'DD 'DA FE BLANT. DRUGS- ROEDD E'N CYMRYD 'LAUDANUM' I HELPU FE I ANADLU, FELLY 'ROEDD E'N AML YN CYMYSGU FFANTASI A FFAITH.

ROCK AND ROLL ? OH, DOEDD DIM LOT O ROCK AND ROLL I GAEL YN Y 18FED GANRIF, OND ROEDD GAN YR HEN IOLO AGWEDD DIGON FYNGAIDD WRTH IDDON HERIO'R DREFN, A WAETH I NI FOD YN ONEST, DOEDD 'I WALLT E' DDIM YN RHY DACLUS CHWAITH!

FELLY, MAE UN PETH YN GLIR, MAE'N TEITL NI BRAIDD YN GAMARWEINIOL. WEL, OK, DAU BETH! ROEDD IOLO YN FOI LOT MWY DIDDOROL NA WILLIAM WILLIAMS, PANTYCELYN, AC ROEDD AR FLAEN Y GAD MEWN MUDIAD A WNAETH AIL GREU CENEDL Y CYMRY DDAU GAN MLYNEDD YN ÔL. (RHYWBETH SYDD ANGEN ARNOM NI NAWR - GOL)

'GWELEDIGAETH' YW'R GAIR MAWR GYDA IOLO MORGANWG, WEL, MAE E'N AIR MAWR I UNRHYW UN! OND LLWYDDODD YR HEN IOLS I GREU GWELEDIGAETH DRWY GYFUNO RHAMANTIAETH, GWERINIAETHOLDEB (REPUBLICANISM), LLENYDDIAETH, UNDODIAETH (CRED MEWN UN DUW, A RHYDDID GWLEIDYDDOL A CHREFYDDOL) A CHENEDLAETHOLDEB — 'A PRETTY POTENT MIXTURE', 'SECH CHI'N DWEUD, YN OGYSTAL AG UFFERN O LOND PEN!

Saer maen

Y FFEITHIAU.

Ganwyd ef ym 1747, ym Mro Morgannwg, a'i fedyddio yn Edward Williams. Roedd ei dad yn saer maen, a'i fam o dras bonheddig. Magwyd ef mewn awyrgylch ddwyieithog yn y fro, a'i drwytho mewn llenyddiaeth gwladol Gymreig, yn ogystal a'r math lled-glasurol. Mewn amser byr roedd yn rheibio llyfrgelloedd, gan wneud enw iddo'i hun ymysg Cymry Llundain, lle cyfa rfu a Chymry radical eraill, yn cynnwys y tafa rnwr a'r gweriniaethwr, Jac Glan Y Gors. Yno y creuwyd, neu yn hytrach, ail-ddarganfyddwyd, ac ail-greuwyd y Gymry sy'n dal i fod heddiw.

I ddeall Iolo Morganwg, rhaid amgyffred y sefyllfa wleidyddol ddau gan mlynedd yn ol. Gwawriodd iawnderau dyn yn 1789, gyda dyfodiad yr Chwyldro Ffrengig. Daeth dyrnaid o ddeallusion radical, gweriniaethol a Chymreig i'r amlwg - meddylwyr eangfrydig oedd a'u bryd ar roi'r Cymry ar y map, Gyfnod cynhyrfus felly. Y Parch Morgan John Rhys, Pontypwl, yn bloeddio'n hyderus, "Dyma ni yn awr ar daith ein gobaith", ac yn creu y, 'Cylchgrawn Cymraeg' (yr un cyntaf erioed) yn 1793. William Jones, Llangadfan yn cyhoeddi yn Eisteddfod Llanrwst, yn 1792, nid 1989, ei fod am fynd ar bererindod i edrych am yr Indiaid Cochion Cymraeg coll, 'Pobl Madog', ac yn cyfansoddi anthem weriniaethol, radical, 'Toriad y Dydd ' i herio rwtsh jingoistaidd, 'The roast beef of old England'.

Roedd rhyw fa th o chwyldro ar droed felly, gyda'r Cymry fel y Czechs ,y Catalans, a'r Serbocroats ,yn ail-ddarganfod eu hunain, ac yn codi llais - yn reit debyg i'r hyn sydd yn digwydd nawr ymhob rhan arall o Ewrop ar wahan i Gymru.

"Dynion ... yn gwisgo lan mewn ffrogiau hir ..."

Yr Eisteddfod - chi'n gwybod, dynion yn eu hoed a'u hamser yn gwisgo lan mewn ffrogiau hir, yn methu dweud 'R', ac yr, 'A oes heddwch' tragwyddol. Symbol mwya'n Cymreictod, a rhan o'r sefydliad, a'r sioe, a greuwyd gan Iolo Morganwg. Rhyw gyfuniad od o Baganiaeth, Undodiaeth, Cenedlaetholdeb, a Derwyddiaeth. Daeth yr holl beth i'r amlwg 'Yn wyneb haul , llygad goleuni' ar Primrose Hill yn Llundain ym1792. Ail-wampiodd Iolo hen draddodiad a ddirywiodd iSteddfod Dafarn, i gorff a fyddai, trwy ei weledigaeth ef yn lywodra eth a mynegiant i'r genedl Gymreig newydd. (Sai'n credu bod pethe cweit wedi cyrraedd yr uchafbwynt hynny Iols, a Duw a wyr lle ddaeth y gair 'brenhinol' - rhywbeth i wneud a llyfu tin, se'n i'n dweud).

Iolo Morganwg...[PARHAD.]

'Mad Ned'

OK, roedd y boi yn cael ei alw'n 'Mad Ned', a digon teg, fe wnaeth e un neu ddau beth eitha' 'dodgy' yn ei fywyd. Ysgrifennodd Farddoniaeth yn enw Dafydd ap Gwilym, a llwyddod i dwyllo nifer i 'arbenigwr' llenyddol i gredu mai gwaith 'Romeo Daf' oedd y cerddi. Honnodd mai ef oedd y derwydd olaf, a phetai'n fyw heddiw, fe fyddai'n cael ei alw'n granc. Ond roedd yn foi iawn yn y bon.

Galwodd am sefydlu Llyfrgell Genedlaethol, Amgueddfa Genedlaethol, a cheisiodd ei orau i dorri monopoli'r Gogs ar ddiwylliant Cymru, gan gyfeirio yn gywir, neu efallai ddim cweit mor gywir, at draddodiad llenyddol ysblennydd Morgannwg.

Roedd yn bwriadu mynd draw i America i chwilio am y Madogwys, y Cymry coll, ac i brofi mai ni oedd yno gyntaf, wel ar ol yr Indiaid Coch, ond oherwydd ei fod yn foi digon afiach o ran iechyd, methodd a mynd.

Gwrthododd wisgo cotwm, a bwyta siwgr a gynhyrchwyd gan gaeth-weision du America. Er yn gymeriad, roedd yn ddyn o egwyddor a gweledigaeth. Yn bennaf oll, ceisiodd roi llewyrch i linach a llenyddiaeth y Cymry, a rhoi'r genedl mewn cyd-destun Ewropeaidd a hanesyddol o bwys. Dyna pam y ffurfion ni'r gymdeithas hon yn ei enw e. Hir Oes i Iolo!

GWYLIAU I DRI YM MHENYBONT!

-Y WOBR FAWR YNG NGHYSTADLEUAETH S.T.G.

473109
YX2 C 824
Seren Tan Gwmwl
9017HP0261

YN Y RHIFYN NESA'...

DATGANIAD SYFRDANOL BETHAN JONES PARRY...

"FI OEDD 'TOBERMORY' YN Y 'WOMBLES'!"

Manylion .... [DARLLENWCH YMLAEN]

OS FEDRWCH CHI SPOTIO ARWYDDOCAD HANESYDDOL Y LLUN UCHOD, FE WNAWN NI DALU AM FIS O WYLIAU IE, MIS, I CHI A 2 O'CH FFRINDIE, NEU'CH CYDNABOD, NEU UNRHYW UN ODDI AR Y STRYD, YM MHENYBONT, CANOL MORGANNWG!

[YN Y RHIFYN NESA' BYDDWN NI'N CYNNIG GWYLIAU I UN YN LLANDEILO!]